

ERŐS VÁR

AMERIKAI MAGYAR EVANGÉLIKUSOK LAPJA

54. ÉVFOLYAM

1988. AUGUSZTUS

4. SZÁM

Hefty László:

Így látom egyházunk helyzetét a mai Magyarországon

Az év első felében hat hónapot töltött odahaza v. Hefty László Buenos Aires-i esperes-lelkész. Ott-tartózkodásának célja: doktori értekezésének elkészítése „Az Evangélikus Világszövetség latinamerikai munkájának teológiai kiértékelése” címmel. Júniusban megvédte disszertációját, majd a Teológiai Akadémián megtörtént a doktorrá avatás. Közben az ország különböző helyein 18 igehirdetést és — feleségével — 30 előadást tartott gyülekezetek és lelkészek számára. Ezek során megismerkedett a Magyarországi Evangélikus Egyház néhez kérdéseivel és a kibontakozó új fejlődési iránnyal.

Az egyik nehézség abban mutatkozik, hogy kétszázal kevesebb evangélikus lelkész van, mint 30 évvel ezelőtt. Akik ma szolgálnak, azok fele 55 éven felüli, akik családjukkal együtt annyi megaláztatáson és megfélemlítésen estek át attól kezdve, hogy a lelkészi szolgálatot elvállalták, hogy a múltnak e súlyos terheitől még nem, de azt

hiszem, hogy életük végéig sem tudnak már megszabadulni. E nagy lelki teher alatt — érthetően — nem igen tudják, illetve merik magasra emelve lobogtatni Krisztus militáns serege harci lobogóját ebben a szocialista társadalomban.

Az elmúlt 30 évnek vannak más terhei is, amelyeket fiatalabb és idősebb lelkészek egyaránt viselnek, melynek eredője, hogy feletteseik elfojtottak minden egyéni kezdeményezést, új útkeresést, sőt még a missziói törekvéseket is. Az útkeresőknek, mint egyénieskedőknek hallaniuk kellett: „ha nem engedelmeskedsz, kirázlak a lutherkabátból és mehatsz ahová akarsz”. Következésképpen az alkalmas jelölteket a lelkészek nem akarták kitenni e lelki erőszaknak és nem javasolták nekik, amikor erre gondoltak, a lelkészi pályát. Így többen, akik beiratkoztak a teológiai akadémiára, olyan ifjak voltak, akik eredetileg más egyetemi tanulmányt választottak, hogy felkészüljenek életcéljuk elérésére, de amikor valamilyen oknál fogva arra nem vették fel őket, akkor váltottak át a lelkészi hivatás követésére, így előzetes felkészültségük nem mindig volt megalapozott.

E nehézségek következménye az állandóan szűkülő gyülekezeti lelki- és intézményes élet lett, amely magával hozta a csökkenő adakozó készséget is. Ennek egyenes arányában még ma is alacsony a lelkészek javadalmazása és nincs pénz sok esetben a templomok és paplakok kellő tatarozására és „a düledező, meggyalázott épületek az egyház szegényét jelentik”.

Az istentiszteletek még a sok esetben kiváló igehirdetések ellenére is nehézkesek, szomorúak és a nagyszerű orgonajátékok mellett sem vonzóak a fiatalok számára, akik közül alig látható egy-kettő a rendes vasárnapi istentiszteleteken. Minden ezer gyülekezeti tagból körülbelül csak ötven van jelen hétről-hétre az istentiszteleten és ezek nagyrésze nyugdíjas-korú személy. Tőlük pedig az egyház nem igen várt el szolgálatokat az elmúlt évtizedek során, eltekintve a szeretetvendégségeken a háziasszonyok szerepének betöltésétől, évi egy-két alkalommal.

Egy esztendeje már, hogy új, fiatalabb püspök lépett az egyház déli kerületében szolgálatba, aki elindította, illetve sürgette az egyházmegyéiben a lelkészi munkaközösségek és a fórumok rendszeres tartását. Ez utóbbiakon részt vesznek a gyülekezetek világi tisztségviselői is. Ezek a megbeszélések alkalmat nyújtanak a lelkészi kar és a presbiterek már felszabadult tagjainak, hogy nyíltan elmondják nehézségeiket, kifogásaikat és örömeiket, reményeiket.

Ezért ma már az intézményes megújulás első jelei nyilvánulnak meg az evangélikus egyházi életben. E jelek közé sorolhatjuk, hogy újra növekvő számban iratkoznak be hívó fiatalok a teológiai akadémiára, hogy a lelkészi hivatásra felkészüljenek. Következésképpen el kellett határozni a teológiai fakultás épületeinek a megkésztetését, hogy az a jelenlegi hetven tanuló befogadására alkalmas legyen. Az építkezési munkák, amelyek költ-

A békéscsabai nagytemplom

seégeinek a felét a gyülekezetek adják össze, gyors ütemben haladnak előre és remény van arra, hogy az év végére használatba lehet venni az új épület-tömböt.

Ez év elején visszakapta az evangélikus egyház az 1952-ben államosított, nagymúltú fasori gimnáziumot, amelynek csak az újra való felszerelése több mint tíz millió forintot igényel. Mellé, a többi épületek államosítása és karban nem tartása miatt, fel kellene építeni egy új internátust, hiszen a tanulókat az egész országból várják oda. A gimnáziummal kapcsolatos költségek fedezését szintén a gyülekezetek tagjainak kell előteremteni. Teszik is nagylelkű felajánlásait komoly áldozatkészséggel. Tanítani a gimnáziumba már több mint 70 tanár jelentkezett, ezeknek 10%-a már korábban is a Fásorban tanított.

Az Erdélyből havonta száz-számra menekültek élmezése, berendezett lakással és munkával való ellátása területén is nagy felelősséget vállalt az evangélikus egyház népe magára.

Egy esztendeje elkezdődött a templomokban, illetve gyülekezeti központokban a hitoktatás a gyermekek számára, állami engedéllyel. Van ahol már is szépszámu gyermeket oktat egy-egy lelkész, de sok helyen még semmiféle hitoktatás nem folyik. Nem csak azért, mert nem jelentkeznek a gyerekek a hitoktatásra, hanem mert nem mennek utánuk. Sokszor kifogásnak hozzák fel a lelkészek, hogy az állam nem engedélyezi az evangélizálást, az ifjúsági munkát, az új lakótelepekre beköltözötték hívogatását a gyülekezeti rendezvényekre, de ez a nem-engedélyezés nem egészen valóság. Voltak minden időben lelkészek, akik evangélizáltak, foglalkoztak az ifjakkal, táborba szálltak velük és ebből bajuk nem támadt.

Ma elsősorban a lelkészek körében szükséges a lelki megújulás és ha többet fognak imádkozni, bűnbánatot tartani, örömmel és lelkesen szolgálni, minden biztonnyal a Szentlélek rajtuk keresztül is hatni fog azokra a hívekre, akik ma még nem látják be, hogy miért lenne szükségük az Ige hallgatására, a szeretet-szolgálatokra és Isten nevének dicsőítésére a hívek közösségében.

Hordozó szeretet

Egymás terhére hordozzátok és úgy töltésétek be a Krisztus törvényét. (Gal. 6:2.)

Mi, emberek egymásnak az életben sokszor terhére vagyunk. Néha nem is kell külön hibát elkövetnünk a másikkal szemben. A lényünk is lehet terhes. Valaki szeret sokat beszélni; ez a szóáradat először még kellemes, de állandóan nagyon fárasztó. Apró rossz szokások is bántóvá válhatnak mások számára az együttélés vagy közös munka során. Különösen is próbára teszik türelmünket az öregek. Az emberi gyengeségek, hibák bennük már megcsontosodtak. Egészségük hanyatlása is hozhat magával kellemetlen jelenségeket környezetük számára.

Eddig még csak olyan dologra gondoltunk, amelyekről az illetők nem tehetnek. Hát még ha azt is számba vesszük, amit emberek ellenünk vétkeznek. Éles szavaknak apró tűszúrásaitól kezdve érdekeink komolyabb veszélyeztetéséig vagy szeretetünk megsebzéséig, — de széles skálája van azoknak a tetteknek, amelyek megnehezítik, sokszor fájdalommassá teszik az emberek közösségi életét.

Szeretünk ilyenkor a megsértett ember önértetével törvényt ülni a másik felett. Előfordul, hogy ezt tárgyilagosan végesszük: nem túlozzuk a másik hibáját, sőt elismerjük a magunk részességét is. Még ebben az esetben sem cselekszünk keresztény módra, mert Jézus félredobta a törvényt. Az ő „törvénye” — ami pontosan ellenkezője annak, amit törvényen értünk — a szeretet. Jézus nem a törvény követelményeivel méri az embert. Az ő mércéje: a megbocsátás.

Szeretni a másik embert — ez a hívő ember Krisztustól kapott életprogramja. S ez a szeretet azt jelenti, hogy nem elképzelt ideálokat szeretünk, hanem a valóságos embert, rossz tulajdonságaival és hibáival együtt. Szeretetünk hordozza őt, amint van. Ez teherhordozás, mert sokszor nagyon is ránk nehezdednek a másik kellemetlen vonásai, különösen is kárunkra tett cselekedetei. De az a bocsánat, amelyet mi kapunk Krisztustól, bennünk is megértővé tesz embertársaink iránt.

Családunkban, ismerőseink körében, munkahelyünkön ezzel a hordozó szeretettel tudunk igazi emberi közösséget teremteni. Sőt, kitágul ez a szeretet, és magához ölel minden embert a Földön.

IMÁDSÁG: *Istenünk, Te elviselsz bennünket megbocsátó, türelmes szeretettel. Add, hogy mi is úgy viseljünk el egymás gyöngéit, bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek, és szeressük egymást. Ámen.* (Hétről hétre)

Vajta Vilmos 70 éves

Legújabb tudományos munkája az a német nyelven megjelent és Frankfurtban kiadott 190 oldalas könyv, melynek címe: **Die „diakonische Theologie” im Gesellschaftssystem Ungarns** (A „diakóniai teológia” Magyarország társadalmi rendszerében). A mű az utóbbi évtizedek magyar evangélikus teológiai irányzatait elemzi.

Dr. Vajta Vilmos, a magyar evangélikusság világszerte elismert kiváló tudósa, az Úr kegyelméből 70. születésnapját érte el 1988. június 15-én.

Ez alkalomból a **Koinonia** c. magyar evangélikus teológiai folyóirat 22 oldalnyi felsorolásban közli dr. Vajta nyomtatásban megjelent munkáinak jegyzékét, melynek tartalma: 11 önálló mű, 153 értekezés és nagyobb folyóirat-cikk, 31 gyűjteményes kötet szerkesztője, továbbá számos könyvismertetés és kritika, teológiai folyóiratokban. Ezek a művek magyar, német, angol, francia és svéd nyelven íródtak (néhány spanyol, olasz és japán fordításban is megjelent). Végül pedig százánál több cikket írt az **Útitárs** és az **Erős Vár** számára.

A **Koinonia** fent említett számába írt születésnapjára köszöntőt **Gémes István**, a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközössége elnöke. Néhány mondatát idézve, mi is csatlakozunk jókívánságainkkal: „... kifejezni hálaikat és köszönetüket azért a sok jó munkáért, amelyet közöttünk mindenekelőtt tanítóként, vezetőként, és segítségre mindig kész kollégaként és barátként végzett. (...) „Teológiai munkásságának értékelése bizonyára még a jövő feladata. Mi csak azt a csodálatot juttathatjuk kifejezésre, amellyel előtte állunk. Igen lenyűgöző az az ív, amely Luther istentiszteleti teológiájától a magyarországi ún. „diakóniai teológia” bírálatáig feszül. Ezt is az Ige szeretete és tisztelete tartja össze sokrétűsége ellenére is, egységként...”

VÉGRE ELMONDHATJÁK:

A FASOR megszüntetésének igazi története

(A *Lelkipásztor evangélikus lelkési szakfolyóirat júniusi száma közölte Zászkaliczky Péter tanulmányát, „Elképzeléseim az evangélikus gimnáziumról”. A tanulmány bevezetése első ízben hozza nyilvánosságra az iskola 1952-es államosításának valódi történetét.)*

36 éve, 1952. július 31-i keltezéssel apámnak címezve egy rövid szövegű hivatalos levél érkezett. A levél aláírója Laki Tibor igazgató, küldője a fejbélyegző szerint a „Budapesti Evangélikus Gimnázium — VII. Gorkij fasor 17-21”, amelyik elé írógéppel odakerült egy szó: „Államosított”. A 267-2/1952. sz. irat szövege: „Értesítem, hogy iskolánk államosítása, illetőleg megszüntése folytán fiát: Zászkaliczky Péter II. A. o. tanulóat a Budapesti Városi Tanács a Bp. IV. Április 4-e tér 1. sz. alatti általános gimnáziumba osztotta be, ahol szeptember 1-én kell neki jelentkeznie.”

Élénken bennem él még az a nyári délután, amit a levél felett végigsírdogáltam, értetlenül fájlalva elvett iskolámat. Ezt a személyes vonatkozást persze csupán érintőlegesen említem, talán csak azért, hogy némi magyarázattal szolgáljak, miért is kötődöm érzelmileg is annyira a Fasori Gimnázium visszaállításának ügyéhez. Sokkal fontosabb számomra ennél ma az államosítás szó kétszeri használata a levélben, és harmadszor az összehajtott levél külső részén is. Nem merhetne volna leírni ezt a szót 1952-ben levementként háromszor többszáz példányban is az egykori igazgató, ha nem az államosítás lett volna az akkori eljárás lényege. Igaz, formálisan az egyház mondott le róla. Másképp ezt akkor nem is lehetett volna elképzelni. Még csak három és fél éves volt az 1948. december 14-én kötött egyezmény, amelyik a következő szakaszt is tartalmazza: „A magyar közvéltársaság kormánya részben az evangélikus egyháznak a magyar közoktatás terén szerzett érdemei megbecsüléseként, részben pedig az újabb lelkésznevezések előkészítésének biztosítására hozzájárul ahhoz, hogy a legerősebb történelmi hagyományokkal rendelkező iskolák közül a budapesti VII. kerületi evangélikus gimnázium és a IV. kerületi Deák téri evangélikus leánygimnázium az eddiginél nem nagyobb keretben, továbbra is egyházi iskola maradjon.” Egy formális államosítással az akkori állami vezetés azt deklarálta volna, hogy semmibe veszi a nem is sokkal korábban megkötött egyezményt. Ekkora presztízsveszteséget nem

engedhetett meg magának. A látszatot tartani kellett: az egyház ajánlotta fel. De a megszüntés igazi okát a szétküldött értesítések kibővített fejbélyegzője is mutatja: „Államosított Fasori Evangélikus Gimnázium”.

A múltnak ezt a vállalását a történelmi hűség is megköveteli. De nyugodtan vállalhatjuk is, hiszen a mai állami vezetés is széptetés nélkül szembenéz annak a korszaknak a hibáival, eltorzulásaival és elitéli törvénytelenégeit. Nem kell egy hamis látszat fenntartásával önmagunkat becsapni, a világot áltatni. Sajnos megtörténik még mindig részünkről a múltnak olyan ismételt torzítása, hogy az egyházi vezetés annak idején anyagi okok, fenntartási nehézségek miatt volt kénytelen feladni az iskolákat. Ez persze részben igaz, de éppen itt volt az a kényszerítő külső erő, amelyik végül is az iskolák elvesztéséhez vezetett. Tudomásom szerint Dezséry László püspök a fasori tanári kar előtt elmondta: az állam minden anyagi támogatást megvont az iskoláktól, de azt nem engedi, hogy az anyagi fedezet biztosítására az egyház a híveihez forduljon, adományokat és hozzájárulást gyűjtsön. Lehetett-e tenni mást, mint ami bekövetkezett? Egy erőtlenné tett kézből hullt ki a két gimnázium, amelyek mellé meggyőződésem szerint odaállt volna azokban a nehéz években is egyháznak népe, ha ezt megengedték volna. Egyébként is legalább is gyanús, hogy egyszerre négy középiskolával kapcsolatban, a mi két gimnáziumunk mellett a református Baar-Madas és Lónyai utcai gimnáziumokkal kapcsolatban jutott eszébe két egyháznak is, hogy azokat, csak úgy maguktól, egyszerre átvételre felajánlja.

Mindez nem egyszerűen a múlttal kapcsolatos történelmi hűség önmagáért való keresése, bár nagyon hangsúlyos ez önmagában is, — hanem a jelen helyes értékeléséhez is hozzá tartozik. Államunk vezetése most azzal deklarálja, hogy az 1952-es államosítást erőszakos lépésnek, az egyezménnyel ellentétesnek ismeri el, hogy a Fasori Gimnáziumot visszaadja. Akkor is elismerés és köszönet érte, ha egyébként talán szükségszerű velejárója ez egy meghirdetett, sőt megkívánt demokratizálódási folyamatnak. Személy szerint nekem egy javuló társadalmi közérzethez ez a lépés minden esetre hozzá tartozik. Mindebből viszont következik, hogy egyenesen káros a múlt szépítgetése, a múlt-

beli vélt vagy valóságos anyagi erőtlenségünkre való egyedüli hivatkozás, mintha csupán egyháznak tehetne arról, hogy három és fél évtizede nincs középiskolánk. A múltnak ezzel a meghamisításával jelentéktelenítjük, kicsinyítjük, semmibe vesszük a mostani állami döntés bátorságát, nagyszerűségét. Hiszen az 1952-es államosítás kényszerének elismerésével azt ismerjük el, hogy milyen más az a politikai légkör, amelyben most élünk, és milyen más az a politikai vezetés, amelyik most méltányolta egyháznak kérését.

*

Következő számunkban hozzuk a tanulmány néhány további részletét „Mit várok a Fasori Evangélikus Gimnáziumtól” címmel.

Adományok az „Erős Vár”-ra

(Előfizetések nyugtázása a címszalagon látható lejáratú év és hónap kijavításával történik.) Itt nyugtázzuk köszönettel az 1988. április 1 és július 31 között az előfizetéseken felül beérkezett lapfenntartó adományokat:

\$80: Becker Jakabné (Niles, IL). — **\$50:** Gracza Erzsébet dr. Rupprecht Pálné emlékére (Minneapolis). — **\$15:** Molnár Mihályné (Highland Park, NJ). — **\$10:** Gyapay Ede (Ste-Anne-de-Bellevue, PQ), Hódos Frigyes (Westchester, PA), dr. Schill János (Hideaway Hills, OH). — **\$8:** Etimov Demeterné (Chicago). — **\$6:** Dr. Kún József (McLean, VA). — **\$5:** Bacsek István (Cambridge, ON). — **\$4:** Gömörö Gyula (Cleveland), dr. Hadházy József (Jamestown, NY), dr. Kassay Dezsőné (Sarasota, FL), Radó Kálmán (Poughkeepsie, NY), Rusznyák Lászlóné (Philadelphia), Somos Mihály (Sparks, NV). — **\$3:** Dr. Dandy Imréné (Fort Pierce, FL), Faragó Györgyné (Quincy, MI), Ludwig Piroška (Denver, CO). — **\$2:** Dr. Déry Béláné (Cleveland), dr. Szathmáry Lajos (Chicago). — **\$1:** Oláh Béláné (Cleveland).

..... Az Egyesült Államokban és Kanadában élő olvasóink számára a Fasori Gimnáziumra való adakozás legegyszerűbb módja: a csekket *Hungarian Conference — ELCA* névre kiállítva („Fasor” megjelöléssel) küldjük erre a címre:

Hungarian Conference — ELCA
9715 Lake Avenue
Cleveland, Ohio 44102

Félévszázad minden ember életében nagy idő. De különösen sokat jelent a lelkipásztori munkában eltöltött 50 esztendő Isten és emberek szolgálatában. Ilyen hálaadási alkalom érkezett el most **Buthy Dénes** számára, akit 1938. szeptember 18-án szentelt lelkésszé Győrött a dunántúli kerület püspöke, D. Kapi Béla.

Buthy Dénes 1915-ben született a Sopron megyei Beled községben.

Lelkészi jubileum

Mindvégig evangélikus iskolák neveltje: a beledi elemitől a soproni Líceumon át a Hittudományi Kar 4 évéig, ahol az 1938-ban vele együtt szigorlók száma mintegy 30 volt. Évfolyamában első helyen végzett, a Teológus Ifjúsági Kör elnöke volt.

E fiatal Timóteus meghallotta az Úr kérdését: — *Kit küldjek el, ki megy el követségünkben?* Határozott válasza ez volt: — *Itt vagyok, engem küldj!* (Ézsaiás 6:8.) Első szolgálati helyei: Újmalomsok, Balatonszárszó, Zalaegerszeg. Majd Siófok-Enying lelkésze volt 1942-től 1956-ig. Ezután a másfél éve lelkész nélküli buffalói

gyülekezetünk hívta meg, ahol 1957. január 1-én kezdte meg munkáját. Kezdetben gyári munkát is vállalt, mert abban az időben a gyülekezet már nem tudta biztosítani a lelkészcsalád megélhetését. Közben az egyetemen tanári képesítést szerzett, majd középiskolai szinten tanított matematikát, latint és németet. Az Amerikai Magyar Evangélikus Konferencia esperesi címmel tüntette ki. 1980 óta már nyugdíjasként végzi a buffalói gyülekezet gondozását.

Ünnepélyesen megemlékezett e lelkészi jubileumról egyházkerülete (Upper New York Synod), a budapesti Teológiai Akadémia nevében pedig dr. Cserhádi Sándor dékán adott aranydiplomát az 50 éve végzeteknek. Gyülekezte, lelkésztársai és lapunk olvasói az Egyház Ura gazdag áldását kéri Buthy Dénes életére és szolgálatára! (ze)

ERŐS VÁR

AMERIKAI MAGYAR EVANGÉLIKUSOK LAPJA

ERŐS VÁR (USPS 178560) is published bi-monthly (February, April, June, August, October, December) for \$6 per year by the Hungarian Conference—Evangelical Lutheran Church in America, 9715 Lake Avenue, Cleveland, OH 44102. Second-class postage paid at Cleveland, OH. POSTMASTER: Send Address changes (Form 3579) to ERŐS VÁR P.O. Box 02148, Cleveland, OH 44102

No. 4 (252) Vol. 54.

AUGUST 1988

Az "Evangelical Lutheran Church in America" Magyar Konferenciájának lapja.

Szerkesztő és kiadó:
Juhász Imre

Munkatársak:
a magyar evangélikus lelkészek.

FONTOS!

Minden szerkesztőségi anyag, kézirat, gyülekezeti hír, úgyszintén a lappal kapcsolatos minden levelezés, előfizetés és adomány erre a címre küldendő:

"ERŐS VÁR"
P.O. BOX 02148
CLEVELAND, OH 44102

Az "ERŐS VÁR" előfizetési díja beföldön egy évre 6 dollár, Kanadában és egyéb külföldön évi 8 US dollár, vagy 10 kanadai dollár.

Be nem jelentett címváltozás esetén a posta a kézbesíthetetlen újságot megsemmisíti, a kiadóhivatalnak pedig külön portót kell fizetnie. Erre a költségre különösen nem-előfizetők, késedelmező előfizetők, vagy többéves hátralékban lévők esetében nehéz fedezetet találni.

Ezért kérjük olvasóinkat, hogy minden esetben pontosan adják meg címüket a "Zip Code" szám feltüntetésével együtt! Az újságot "zip code" szám nélkül nem kézbesíti a posta. Címközlésnél tüntessék fel az utca megjelölését is, pl.: St., Rd., Ave. Ugyanis egyes postai zónákban azonos nevű utcákat csak így lehet megkülönböztetni.

Classic Printing Corporation
9527 Madison Ave., Cleveland, Ohio 44102

*Ha beszántanak a földbe,
és hétszer megtaposnak,
hétszer kelj ki onnan,
mint hét elvetett mag!*

*Először rét legyél,
mely kalászt nem érlel,
Sikoltozó tájban
zöldülő remény kell!*

*Tiprott szép szavakból
majd virág kél égne,
Föltűnik hír-hozó
gondok döngicsélnék.*

Dobos Hajnal
Szülőfalumnak,
féltőn

*Szétört kopjafákból
fenyőerdő nőjjen,
Vad-hideg szeleknek
bátran nekidőljen!*

*Betemetett kútból
új forrás fakadjon,
Minden szomjazónak
élet-vizet adjon!*

*Szétvert kemencékből
földmag-izzó szívvel
Tábor tüzet őrző
földalatti láng kell!*

*S ha a Megváltót is
templomod faláról
szétszórják a szélnek
— feltámad akárhol!*

*Kétszer betemetett
Sírok fölé ird fel:
Márványnál keményebb
az Emlékezet-sírjel!*

Újabb hír Wallenbergről

Többször beszámoltunk már a Wallenberg-ügyről. Mint ismeretes, Raoul Wallenberg svéd evangélikus diplomata a háború alatt Budapesten sokezer zsidót mentett meg a deportálástól, részben az evangélikus egyház segítségével. Wallenberget 1945 januárjában szovjet katonák elhurcolták, sorsa azóta ismeretlen. A szovjet kormány sokáig tagadta, hogy tudomása lenne róla, majd közölték, hogy 1947-ben a börtönben meghalt. Nyugaton ezt a magyarázatot nem fogadták el, mert számos szemtanú állította, hogy évtizedekkel később még látták Wallenberget különböző fogolytáborokban. Nemrégén Gorbacsov megerősítette a korábbi szovjet nyilatkozatot a svéd

diplomata haláláról. Ugyanezt mondta Grósz Károly is amerikai látogatása alkalmával.

*

Most azonban egy londoni híriügnökség jelentése szerint a svéd kormány új bizonyítékkal rendelkezik Wallenberg sorsát illetően. Egy szabadlábra került volt fogoly, aki megbízható információkkal rendelkezik, állítja, hogy a kelet-sibériai Blagovesczenszk munkatáborában „egy idős skandináv diplomata, aki Budapesten zsidókat mentett”, jobblábjának fagyserülése miatt kórházi kezelésben részesült 1986. december 22-én. — Ha Wallenberg csakugyan él még, most lenne 76 éves.

MARÓTHY JENŐ:

Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

Szégyen bevallani, de János, a kisebbik fiam, nem akar esténként imádkozni.

Nem tudom, miképpen fogják fel ezt a kérdést más apák. Végre lehetnek olyan emberek, akiknek nem okoz fejtörést az ilyesmi. János alighanem ezekre üthetett. De nekem papok voltak őseim. Körül a falakról apai-anyai ágon tíz-tizenkét reverendás előd és rokon fotográfiája tekint rám szemrehányó arccal — nem beszélve azokról a papokról, akiknek annyi pénzük sem volt, hogy fényképészhez menjenek s így csak szellemszemekkel kísérhetik késő unokájuk lépéseit a magasból. Ilyen is lehetett a családban vagy tizenket-tő, összesen tehát körülbelül huszonnégy. Már most hogy álljak én ez elé a huszonnégy pap elé azzal a bejelentéssel, hogy az én János fiam nem akar imádkozni.

— Mit? Nem akar? — Húzza össze a szemöldökét a szemközti falon a nagyapám. — De hiszen, barátocskám, a mi apáink nem igen kérdezték tőlünk, hogy akarunk-e valamit, vagy nem akarunk. Az én fiaim is csak próbálták volna egyszer azt mondani, hogy nem akarják azt, amit én akarok! Megtanítottam volna én őket gyalogszerrel akarni! Ez a nyáfrás csak a mai kor nyavalyája. Megérdemelnétek, hogy benneteket verjenek el a gyerekek helyett. Ez különben be is fog következni s az lesz az igazság, ha a saját gyerekeitek fogják kiporolni rajtatok, amit a nadrágjukon felejtettek.

A nagyapámról az apámra néztem. Szomorú volt az arca. Ő életében mindig szomorú volt, mikor valami csúnyaságot látott maga körül. Nem tartozott a mennykövekkel dobálódzó prédikátorok közé. Szelíden csengett a hangja és az igéje, melyet a szív feltörő forrásából táplált. De mikor elszomorodott, annak megdöbbentő hatása volt. Mi gyerekek elszorult tekintettel szöktünk ilyenkor szanaszét a szobájából és Kukucska, a kurátor, percekig köhécselt és morzsolgatta bajuszát kint az udvaron a kút mellett, mielőtt visszaindult volna a parókiáról a faluba.

— Jaj, csak ilyen szomorúnak ne lát-nám soha — dörmögte — mert ilyenkor, isten uccse, két hétig szégyenlem magam a régi bőrömben.

Az apám tehát szomorú volt. És én megéreztem, hogy ez a szomorúság nekünk kettőnknek szól. Jánosnak, mert a fiam, és nekem, mert én vagyok az apja. Igaz bizony: micsoda apa is az, aki nem tudja imádkozásra nevelni a fiát.

Elővettem Jánost.

— János, gyere ide!

— Mindjárt! — szólt hátra a túlsó sarokból, ahol egy játék villamos leszakított tetejét próbálta fordítva a helyére ragasztani és meg se fordult.

— János! ha az apád szólít, dobj el mindent, ebadta s indulj, mert ha én megyek érted, akkor alul lesz az orrod s felül a lábad!

Most már fölegyenesedett János s elindult. Jött. Vaskos, rövid lábait magasan emelgetve. Széles kis négyéves vállát dacos ellenkezéssel feszítve... Fekete szemekkel, homlokába szóródott hajjal, le-szegett állal. De jött.

— Hát fiam, miért nem akarsz te soha imádkozni?

Kurtát lélegzett és a fejét rázta.

— Nem tudod talán az imádságot?

Intett, hogy tudja.

— Nem érted talán, hogy mi van benne?

Intett, hogy érti.

— Hát lusta vagy elmondani?

Megemelte az egyik lábát és csendes nyögést hallatott.

— Lusta vagy letérdelni?

Fülig pirult és a szeme izzani kezdett.

— Enni, inni, játszani, aludni nem vagy lusta, de a jó Istenhez imádkozni lusta vagy? Szégyeld magad!

Felálltam és hátat fordítottam neki.

Ő ott maradt a helyén, kezében a vil-lamos tetővel. Én átmentem a másik szobába. Ő csak maradt mozdulatlanul. Mint a felelősség szobra. De ennek a szobornak a feje lassan lejjebb hanyat-lott... Azután egyszerre hátrapattant a helyére, a villamos teteje messze repült és a gyerekből kitört a sírás.

— Sír — gondoltam a másik szobában. — Ez jó jel. Most már biztosan nem lesz baj többé az imádsággal.

Nem is volt estélig.

Hanem akkor megint jelentették, hogy János nem akar imádkozni.

Bementem a hálószobába s lefordtam a sárga földig. Volt abban a szidásban minden, amit az ótestamentum apái istenes könyörtelenségükben elfajult fiaik számára kieszelhettek: Ábrahám gödölye ölő késétől a Sinai hegy mennykövéig, a kötőablaktól Illésig, Illéstől Jeremiásig.

János hangosan sírt, de nem imádkozott.

Ehelyett valami komor tűz parázslott a letörölt könnyek nyomán a szemében. Az anyja betakarta s eloltoita feje fölött a lámpát. Sötét lett a szobában, de János nem aludt. Ellenséges daccal nézett ki az ágy rácsa mögül arra a vadállatra, aki az imént mindenáron meg akarta őt imádkoztatni: ott séált most ez a barbár az ebédli lámpa fényvezetében s arckifeje-zése után tiélve, fogalma sem lehetett róla, mekkora sérelem az az emberi méltósá-

Tiltakozás

az erdélyi falvak felszámolása ellen

A Hazafias Népfront Bács-Kiskun Megyei Elnökségének Egyházközi Békebizottsága legutóbbi ülésén TILTAKOZÁST fogadott el, melyben többek között kijelentették:

„A román hivatalos szervek által bejelentett 'agrár-ipari központosítás'-i szándék ellen emeljük fel tiltakozó szavunkat.

Tesszük ezt azért, mert mélységesen együtt érzünk azokkal a Romániában élő nemzeti kisebbségekkel, akiket a terv érint. Azokkal, akik az érintett területen betonba, kőbe, fába vésték több száz vagy ezer éves kultúrájukat. Az a falu, melyet e terv érintene, nekik az otthonot jelenti.

A Helsinki záródokumentumot aláíró országok tiszteletben tartják az emberi jogokat. Rajtuk kívül még nagyon sok ország teszi ezt. Szeretnénk hinni, hogy Románia is tiszteletben tartja azokat!

Lehetetlen, hogy a XXI. század küszöbén Európában ilyen előforduljon. Századokon át jól megfértek egymás mellett a templomok, gyülekezetek és zsinagógák. Ezeket egy nemzetiségtől elvenni — csak azért, mert kisebbségben van —, egyenlő életfeltételeik megvonásával, nemzetiségi identitásuk megszüntetésével.”

A bács-kiskun megyeiek felszólítják az Egyházközi Békebizottság megyei bizottságait és minden más erkölcsi testületet, tiltakozásukat fejezzék ki a Romániában folyamatban lévő vallási-, kulturális-, társadalmi- és történelmi örökséget elpusztítani akaró politika ellen!

gon, mikor valaki kénytelen akarata ellen imádkozni.

Az ellenségeskedés csóvjája már égett. Szitottuk hát tovább egyszerre két oldalról. Egyfelől az apa — másfelől a fiú. Én kemény tekintettel kísértem minden szavát és moccanását napközben is. Lecsaptam rá, mikor hangosan szólt vagy feldöntött valamit. Ő pedig forrongó ellenszenvvel került és csak a szomszéd szobából lövellte rám a sértett önérzet megvető pillantásait: — „ez a vén tökfilkó azt akarja, hogy imádkozzam”.

— Megállj! — sziszegtem szédelegve a bosszú mámorától. — Legyen csak este!

Még csak a cipőit fűzték, már odaálltam a hálószoba mellé.

Zsákmanýra leső pupillával, mint a tigris...

Az egyik cipőt letették jobbra, a másikat balra.

...Az ördögbe is milyen kis cipők! Olyanok, mint egy-egy dióhéj. Kis torkuk szélfűzve, gyámoltalanul csüggeszti alá a napi futkosástól kimerült zsinórokat. Háttal a parányi sarok féloldalra taposva. Elől a talp gyengén felhajolva s a szegény kis orr a csetléstől-bojlástól kopottan. S mindebben mégis az egyéni élet meghatározó függetlensége... Viszik, viszik a cipőcskék a beljük hullott falevelet a kijelölt úton előre. Kétoldalt nagy fák, komor, megfejtethetetlen kősziklák, a messzeségben egy magános csillag és köröskörül mindenütt a végtelen, határtalan szomorúság: embernek lenni...

Rajtakaptam magam valamin. Hogy én érzékenyültem el János helyett. János pedig egykedvűen kapargatta a lábát a kisuja fölött.

Haszontalan kölyök! Ezt meg kell törni!

— János!

Visszanézett rám konokul. A tekintete gúnyosan mondta: — Rajta! Csak parancsolgass!

— Imádkozni!

Megfeszítette az állát és hang nélkül válaszolt:

— Nem!

Megragadtam a karját s elraktam kegyetlenül. Sajgott a tenyerem. Minden ütés paraszdt magam érzetem először, de csak ütöttem: — Nesze! Nesze — az estéli imádságért!

Hanem tudja a jó ég, az ilyen kegyetlen ütlegetésben nincs sok köszönet. Sokan azt mondják, jót tesz. Én nem hiszem. Iszap marad tőle mind a két fél lelkében. Már a harmadik suhintásnál világosan érzi az ember, hogy ostobaságot csinál.

Eleresztettem a gyereket s ott hagytam magára.

János magánkívül ordított. Az ágy reszketett alatta s a lámpaharangok felváltva szólaltak meg a hálószobában.

Pista, a bátyja, aki már első elemibe jár és kezdi megtanulni, hogy az élet elveink lassú feladásából áll, kétségbeesetten toporzékolt mellette s közben szidta, mint a bokrot:

— Te számár! Hát miért nem imádkozol? Nem látod, hogy már mindennap kikapsz az imádságért. Holnap is meg fognak verni. Imádkozz!

János felemelte sirástól dagadt arcát s félig szepegeve, félig duzzogva nyögte:

— Én ... nem imádkozom!

— De hát miért nem? Hiszen mindenki imádkozik. János szemei kigyulladtak. Tetőtől-talpig megrándult s mintha egy rettentő követ lökött volna ki lelkéből, olyan erőfeszítéssel lihegte:

— Ki az Isten?...

... Ki az Isten?...

Hát ezért nem akar ez a gyerek imádkozni?

— Isten? — hökkent vissza Pista, de azután hamarosan ráakadt a kiskaté első vágányaira s hadarva adta meg a felelet:

— Isten az, aki teremtette a mennyet és a földet.

S biztonság kedvéért még hozzátette:

— Ámen.

— Hol lakik? — dörmögte kételkedve János.

— Még azt se tudod? A templomokban.

— Én sohase láttam.

— Én se — vallotta be őszintén Pista. — Látni én se láttam még soha.

— Hát akkor? — morgott János.

— Mindegy! — kacsintott rá a nagyobbik. — Azért csak imádkozz!

Hallatlan!

Sietve léptem ki a másik szobából. Nem, az mégse lehet, hogy egy szépen induló teológiai értekezlet ilyen utilitarisztikus dudvák közé tévedjen. Itt nekem kell a kezembe vennem a dolgot.

Leeresztettem János ágyáról a rácsot és leültem az ágy szélére. Pistát is odavettem. Ott ültünk egymás mellett hármashban. Én az önkéntes próféták megindulásával, Pista boldog, lojális mosollyal, mint az udvari poéták, János pedig leüött fejfel s begörbített lábujakkal a bizonytalan jövő komor előérzetében.

— Hát fiaim, — mondtam — helyes, hogy a jó Istenről beszélgettek. Beszéljete csak róla minél többet, hiszen ő a mi szerető atyánk.

— Igen! — kiáltotta Pista. — Igen!

János hallgatott.

— Mindenünk, amink van, tőle való. Neki köszönhetjük szüleinket és az egész

világot. Mert ő mindazt, amit magunk körül látunk, nekünk adta. Isten jóságát határtalan.

Pista ujjongott a meggyőződés örömétől, János azonban mogorván nyúlt a háta mögé s a vastaghúsát tapogatta.

Haszontalan kölyök! Ez még mindig arra gondol, hogy elvertem. Ahelyett, hogy a prédikációmát hallgatná.

Tudvalevő, hogy a szónokokat minden időben a hallgatóság közömbös részének ellenállása izgatta a legnagyobb lelki tevékenységre. Én se törődtem már Pistával, csak Jánossal. Minden erőm megfeszítésével beszéltem neki a napról, a holdról, a csillagokról, a fölöttünk álló törvényes rendről, végül a rend és törvény örök intézőjéről, az Atyaistenről, aki nélkül még az olyan bölcs ember, mint Leibnitz (!), se tartotta elképzelhetőnek a világ-mindenséget.

— Én értem! — kiáltotta kétségbeesetten Pista. — Én értem!

— Én nem értem... — dörmögte János s titokban kurta, lenéző pillantást küldött Pista felé:

— Látod? Ő se tud többet, mint te vagy én!...

Az apák rendszeren bosszankodni szoktak rajta, ha fiaik kételkednek tudományukban. Bevallom, hogy ezt magam se szeretem. Az ember végre is annyi penészes könyvön rága keresztül magát az életben, hogy ha ezt saját gyerekei se hinnék el róla, kétségbe kellene esnie a tudományosságán.

Elővettem Jánost s előlről kezdtem vele a teológiát. Majd megmutatom én ennek a kölyöknek, hogy hol az igazi tudomány. Addig ki nem ereszttem a kezemből, míg istenhívót nem faragok belőle. Ott ültem minden este az ágya szélén és tömtem belé két marokkal a bibliát, hogy alig győzte nyelni.

Titokban már készültem is ezekre a leckeorákra. Tanulmányoztam az egyházatyákat, Akvinói Tamás istenbizonyítékait és a reformátorok iratait.

Jánosnak mindez kevés volt. Álmosan bóbiskolt mellettem és nem akart imádkozni.

Ismét rápáholtam. Erősebben és kegyetlenebbül, mint utoljára.

János ordított, de nem imádkozott.

Másképp cselekedett Pista.

Ő olyan rémült kapkodással hadarta el a szomszéd ágyban az estéli imádságot, mintha kopók kergették volna.

— Ugyan, — mondtam fáradian a feleségem. — Hagyd már békében azt a gyereket. Majd rájön később mindenre magától is.

— Magától is? — kiáltottam megbot-

ránkozva. — Huszonnégy pap unokája magától jöjjön rá, hogy Isten él fölöttünk, akihez minden este imádkoznunk kell?...

— De hát minden este csak nem verheted véresre.

Hát ez megint igaz volt. Általában véve bosszantó, hogy itt a földön lépten-nyomon igazságokra bukkan az ember és nincs, aki kiválogassa a javát helyettünk. Az egyik ilyen igazság például, hogy néha az asszonyoknak is igazuk van. Tagadhatatlan, hogy valamennyi igazság közül ezt a legnehezebb megemészteni.

Ránéztem a feleségre. De nem volt ő most az én feleségem. Csendesen simogatta János fejét a rácson keresztül. Anya volt. Két könny csillogott az arca közepén. A könnyek nem mozdultak helyükről... Igen, ebben a percben világosan éreztem, hogy valami felhő közeledik felénk és abból hozta ide a szél azt a két esőcseppet. Az asszonynak finom ösztöne van. Megérzi a veszedelmet előre. Az anyák könnye mindig is az élet magára eszmélt fájdalomából született.

Valami keresztülfutott a lelkemen. Valami távoli morajlás... Jön... jön... közelebb... közelebb... óh, hát hova menekülünk?

— Nem tudom, — suttogta könnyektől fátyolozott hangon az anya, de nekem valami nagy bajom van. — Vigyázzatok a gyerekekre...

A két gyerek békésen üldögélt az ágyban. A felvetett diványon az istenhívő, a rácsos ágyban a pogány. Ültek és csodálkozva néztek egymásra. Fogalmuk se volt róla, miért kell rájuk egyszerre olyan nagyon vigyázni...

— Rögtön ... azonnal ... operálni! — mondotta az orvos.

Az anya felöltözködött. Feltette kis feketé kalapját a keresztbetetett bordó szalaggal. Magára kapta prémes télikabátját. (Milyen árván csillogott most ez a prém.) Azután sokáig állt a tükör előtt. Nagyon sokáig. Szinte különös is volt már, hogy mit nézhet magán olyan soká... Istenem! Most elfordult... Egy kimondhatatlan mélyet és fájdalmasat lélegzett. Sírás volt ez, vagy talán imádság? Odafutott a két gyerekekhez. Görcsös erővel csókolta meg és görcsös erőszakkal szakította le magáról őket.

Azután lehajtott fővel szaladt ki a szobából.

— Hova ment? — kérdezte János.

— Operálni, — felelte sápadtan Pista...

... A kis hajót felkapták a szelek és kirepítették a nyílt tengerre. Eltűntek a partok, rozsdavörös fényben úsztak a felhők, megsiketült a víz és megvakult az ember.

A bennülők egyre sűrűbben emelték horpadt szemgödreiket az égboltozat felé: a vakok szomjas fénykeresése ez. Jaj nekik, ha nem találják meg, amit keresnek.

János nem imádkozott.

— Ma ... Ma fogják ... járta be a három szobát a hír. Hogy mit fognak és kik fogják, azt nem mondta senki. Tudja azt magától is, akire tartozik.

János nem imádkozott.

— Valami baj van, — mondták az előszobában. És azután nyomasztó csend lett. A lámpa kimerült fényt hintett a vacsorára terített asztalra. A családtagok félő mozdulattal nyúltak az étel után. Étvágy nélkül ettek. És senki se mert megszólalni.

Így tartott ez napokig. Az anya nevét csak súgva ejtették ki, mintha már az a gyenge lehellet is megárthatna az életének.

János az ablakhoz ment és az üvegen keresztül megrázta öklét a templom felé.

Hiába! Ez a gyerek pogánynak született. Igaz, hogy a pogány imádkozik. János tehát másféle pogány volt. A pogányok pogánya, aki imádság helyett öklét rázta az Isten háza felé.

Hanem ott fönt a magasban, úgy lát-szik másképp osztályozzák az embereket. A nagyokat épp úgy, mint a kis négyesztendős pöttömöket. Más mérleget használnak ott, mint a mi lelki patikáinkban. Még a pénzük is más és ha fizetnek vele, valahogy egészen másképp teszik, mint mi, földi illetőségű keresztyének.

János anyja meggyógyult.

Örömnapp volt az, mikor hazahozták.

— Mintha karácsony lenne! — sóhajtott Pista.

Talán az is volt. Hiszen mindig karácsony van olyankor, mikor a könnyekből öröm születik a földön.

Milyen sirni való boldogság is volt: megint egy asztal mellett ülni.

Milyen véghetetlenül édes bánat: egy-egy ujjára öt kicsi ujjal rátapadni.

És azután együtt lefeküdni. Jobbról az egyik gyerek, balról a másik gyerek. És a leszálló enyhe sötétségben egymás mellett hallgatni a három összetartó lélegzetet.

Egyet hosszan, mélyen, boldogan. A két kicsit pedig aprózva, tapogatódzva, fecskepehigéssel...

A rácsos ágyban megmozdult valaki.

Felemelte konok, kemény fejecskejét. Kis hálóingének fodrai felrajzolódtak a falra az utcai lámpa fényében. Két kis láb csendben, titokban térdrecsuklott s egy dörmögő akaratos kis hang a kinyilatkozatás belső zokogásával rebegette:

... Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

János — imádkozott.

(Szegények szíve, 1943.)

† LESKÓ BÉLA 1922—1988

„Életem minden útján a mi Urunk vezetett, és ebben bízom ezután is...”
— írta egyik levelében néhány éve. És most, útja végén, elmondhatjuk róla, hogy csakugyan Ura vezette őt életút-

ján és lelkési szolgálatának szerte-ágazó területein. Halálával emlékezik reá a világ magyar evangélikussága, nemkülönben a svéd és argentin egyház, valamint az Evangélikus Világszövetség.

1922. január 7-én született Budapesten. Elemi- és középiskoláit Kecskeméten végezte. A soproni Evangélikus Hittudományi karon végzett tanulmányai után 1944-ben szentelte lelkészé Ordass Lajos püspök. Cinkotán volt segédlelkész, majd 1946-ban az akkor szerveződő Egyházak Világtanácsa ösztöndíjával a svédországi Lund egyetemén tanult tovább és megszerezte a teológiai doktorátust. Ott vette el feleségül egy svéd lelkész leányát, Éva Ehrnströmöt, aki hamarosan jól megtanult magyarul. Isten két fiúval és egy leánnyal áldotta meg házasságukat.

Nemcsak az 1947-es lundi alakuló gyűlésen vett részt, hanem — Hannover és Dar-es-Salaam kivételével — az EVSz valamennyi eddigi közgyűlésén. A Világszövetség 1952-ben Argentínába küldte, ahol a magyar gyülekezetet pásztorolta. 1954-ben azt a feladatot kapta, hogy Buenos Airesben Teológiai Akadémiát szervezzen,

SECOND CLASS PUBLICATION.
POSTMASTER: DO NOT FORWARD
SEND FORM 3579 TO
ERŐS VÁR (USPS 178560)
BOX 02148, CLEVELAND, OH 44102

ahol Dél-Amerika számára spanyol nyelvű lelkészeket képeznek ki. Ennek az intézetnek igazgatója (rektora) volt 1974-ig, majd továbbra is részidős tanára. Közben vendég-professzor volt a csikágói Teológián, valamint caracasi gyülekezetünk lelkésze az ot-tani üresedés idején. 1977-től ellátta a Buenos Aires-i skandináv tengerész-misszió szolgálatát, majd meghívták a svéd nagykövetség lelkészének, mely állása közvetlenül az uppsalai érsek alá tartozott és svéd diplomata útle-véllel járt.

Dr. Leskő Béla sokoldalú tevé-kenységben gyümölcsöztette Urától kapott tehetségét és alapos teológiai képzettségét. Szerkesztője volt két spa-nyol nyelvű teológiai folyóiratnak, sok cikke jelent meg amerikai, német és svéd egyházi kiadványokban, az Erős Várban is. Volt idő, amikor feleségével 5000 km-es repülőutakat járt be, hogy 3 dél-amerikai ország-ban végezze a konfirmandus-oktatást. Az Amerikai Magyar Evangélikus Konferencia Jersey City-ben tartott 1966-os közgyűlése alkalmával a lévi-ta- (laikus gyülekezeti munkás) képe-sítő bizottság tagja volt.

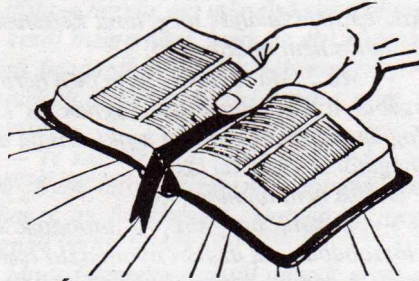
Nyugdíjas éveire Svédországba költözött. Az utóbbi hónapokban beteg-sége elhatalmasodott, 66 éves volt, amikor teremtő Ura hazahívta április 21-én. Május 3-án temették. A növel-szői templomban ravatalozták fel, ahol 4 évtizeddel korábban az esküvője volt. Sirjánál elhangzott az ének:

*Uram, ó, add, ha vándorutam
Majd véget ér itt a borúban,
Elérjek hozzád,
S te fényes orcád
Hadd lássam én!* (ze)

ÉVI 6 DOLLÁR

az Erős Vár előfizetési díja. Kana-dában és egyéb külföldön évi 8 US dollár, vagy 10 kanadai dollár.

Mindennapi kenyér

— Útmutató a Biblia olvasásához —

1988. SZEPTEMBER HÓ

1. Csel 6:1-7 — Mk 9:38-41
2. Mt 6:1-4 — Mk 9:42-50
3. Ám 5:4-7, 10-15 — Jer 1:1-10

PÜNK. U. 15. VAS. — SZEPE. 4.
Heti ige: Zsolt 103:2

4. Ef 6:10-20 — Mk 7:1-8, 14-15, 21-23
5. 2Móz 18:1-12 — Jer 1:11-19
6. Gal 5:16-23 — Jer 2:1-13
7. 1Ts 1:2-10 — Jer 3:1-10
8. 1Ts 5:14-24 — Jer 3:19-4:4
9. Ef 1:3-14 — Jer 6:9-21
10. 2Ts 2:13-17 — Jer 7:1-15

PÜNK. U. 16. VAS. — SZEPE. 11.
Heti ige: 1Pt 5:7

11. Jk 1:17-27 — Mk 7:31-37
12. Lk 12:22-32 — Jer 7:21-28
13. Gal 5:25-6:10 — Jer 9:22-23
14. Lk 17:5-6 — Jer 14:1-16

Vékey Tamás

Uram

A Te könyörületed nélkül
mire jutnánk, Uram?
Távotaszd el tőlünk
a gyűlölködés lelkét,
hogy egyik lehessünk,
mint Te, az Atyával.
Mi méltatlanok, kiáltunk!
Esendők vagyunk!
Vértezz föl minket
a Jóság erejével,
hogy megőrizzük rendeléseid.
Add nekünk
az állhatatosság lelkét,
a béketűrő arcod
tisztaságát!
Könyörülj, könyörülj, Uram!

Az Amerikai Magyar Evangéli-
kus Konferencia készségesen fogad
el adományokat az erdélyi menekül-
tek megsegítésére és szívesen továb-
bítja azokat a magyarországi Evan-
gélikus Egyház menekültszolgálatá-
hoz. Csekket kérjük HUNGARI-
AN CONFERENCE — ELCA név-
re kiállítani, „Erdély” szóval megje-
lölni, és 9715 Lake Avenue, Cleve-
land, Ohio 44102 címre elküldeni.

15. Péld 30:5-9 — Jer 15:10, 15-21
16. 2Ts 3:6-13 — Jer 19:1-13
17. Lk 6:20-26 — Jer 20:7-18

PÜNK. U. 17. VAS. — SZEPE. 18.
Heti ige: 2Tim 1:10

18. Jk 2:1-5, 8-10, 14-18 — Mk 8:27-35
19. Lk 7:11-16 — Jer 21:1-14
20. Csel 12:1-11 — Jer 23:1-8
21. Zsid 12:4-11 — Jer 25:1-14
22. Jk 1:2-12 — Jer 25:15-31
23. 2Ts 3:6-13 — Jer 26:1-19
24. Jk 5:9-11 — Jer 28:1-17

PÜNK. U. 18. VAS. — SZEPE. 25.
Heti ige: 1Jn 5:4

25. Jk 3:16-4:6 — Mk 9:30-37
26. Zsid 11:1-7 — Jer 29:1-14
27. 1Jn 4:4-11 — Jer 30:1-3; 31:1-14
28. Zsid 11:17-22 — Jer 31:18-20, 31-37
29. Lk 10:17-20 — Jer 36:1-32
30. Jn 9:35-41 — Jer 37:1-21

1988. OKTÓBER HÓ

1. Zsid 11:23-31 — Jer 38:1-13

PÜNK. U. 19. VAS. — OKT. 2.
Heti ige: 1Jn 4:21

2. Jk 4:7-5:6 — Mk 9:38-50
3. Ef 5:15-21 — Jer 38:14-28
4. 1Ts 4:9-12 — Jer 39:1-14
5. Ef 6:1-9 — Jer 40:7-16
6. Jk 2:1-8 — Jer 41:1-18
7. Rm 14:19-15:3 — Jer 42:1-22
8. Jk 2:8-13 — Jer 43:1-13

PÜNK. U. 20. VAS. — OKT. 9.
Heti ige: Jer 17:14

9. Zsid 2:9-18 — Mk 10:2-16
10. Fil 2:12-13 — Jer 44:1-14
11. Kol 3:5-11 — JSir 1:1-11, 17-22
12. Jn 5:1-16 — JSir 3:1-33
13. 4Móz 12:1-15 — JSir 3:34-44, 55-59
14. Jk 5:13-18 — JSir 5:1-5, 16-22
15. 1Móz 9:12-17 — 2Kor 1:1-7

PÜNK. U. 21. VAS. — OKT. 16.
Heti ige: Mik 6:8

16. Zsid 3:1-6 — Mk 10:17-30
17. 5Móz 27:11-26 — 2Kor 1:8-11
18. Kol 3:18-25 — 2Kor 1:12-24
19. Mal 2:13-16 — 2Kor 2:1-11
20. Filem 1:1-22 — 2Kor 2:12-17
21. Ef 5:25-32 — 2Kor 3:1-11
22. Mt 22:23-33 — 2Kor 3:12-18

PÜNK. U. 22. VAS. — OKT. 23.
Heti ige: Rm 12:21

23. Zsid 4:9-16 — Mk 10:35-45
24. Mt 15:1-11a, 18-20 — 2Kor 4:1-6
25. 1Móz 13:7-18 — 2Kor 4:7-12
26. Mt 10:34-39 — 2Kor 4:13-18
27. Jn 15:9-17 — 2Kor 5:1-10
28. Lk 22:31-38 — 2Kor 5:11-15
29. 1Sám 26:5-25 — 2Kor 5:16-21

PÜNK. U. 23. VAS. — OKT. 30.
Heti ige: Zsolt 130:4

30. Zsid 5:1-10 — Mk 10:46-52
31. Reform. ünn. Mt 5:2-12 — 2Kor 6:1-10